

FACIO UT FACIAS!
ვაკეთებ, რომ უნდა გააკეთო!

კონფლიქტის

კონფლიქტის ალტერნატივა

AN ALTERNATIVE TO CONFLICT

№13-14

ნოემბერი - დეკემბერი

1999 წელი

კონფლიქტისა და მოლაპარაკების
საერთაშორისო კვლევითი ცენტრი

კონფლიქტის მოგვარების სწავლობის პროგრამა საჭართველოში

ყოველთვიური გამოცემა

გილოცავთ ახალ წელს!

2000

კონფლიქტებისა და მოლაპარაკებების საერთაშორისო კვლევითი ცენტრი (ICCN)

- არასამთავრობო კვლევითი და საგანმანათლებლო ორგანიზაცია - რეგისტრირებულია 1994 წელს საქართველოში. ცენტრი დაარსდა ჯონ და ქეთრინ მაკარტურების ფონდის მიერ გაცემული გრანტით. ცენტრის კვლევის ობიექტია კონფლიქტების მიზებების, მათი აღრეული გამოვლენის, კონსტრუქციული მართვისა და მშვიდობიანი გზით გადაწყვეტის შესაძლებლობათა შესწავლა. საქართველოში კონფლიქტების მოგვარების სწავლების პროგრამა ICCN-ის პროგრამაა.

ცენტრის დირექტორი: პროფესორი გიორგი ხუციშვილი.

1996-1997 წლებში საქართველოში კონფლიქტების მოგვარების სწავლების პროგრამის ფარგლებში ქვეყნდებოდა ყოველთვიური ბიულეტენი “ალტერნატივა”, ხოლო ბიულეტენში გამოქვეყნებული რჩეული მასალები და სოციალურ-ფსიქოლოგიური გამოკვლევა ინგლისურ ენაზე ცალკე კრებულად გამოიცა, სახელწოდებით - **“Understanding Conflict”** 1998 წლიდან ბიულეტენის გამოცემა განახლდა ახალი სახელწოდებით “კონფლიქტის ალტერნატივა”. ახალი ბიულეტენი, განაგრძოს რა ტრადიციას მიაწოდოს მკითხველს ალტერნატიული აზრი, ასევე შეცდება წარმოაჩინოს საზოგადოების დადებითი თუ უარყოფითი რეაქცია ნებისმიერი ალტერნატივის მიმართ.

გამოცემა ფინანსდება ნორვეგიის ლტოლვილთა საბჭოს გრანტით, რისთვისაც მას მკითხელთა სახელით მადლობას მოვახსენებთ.

რედაქტორი: დეა ღადუა

მისამართი:

ივ. მაჩაბლის 5, 1 სართული
თბილისი 380007, საქართველო

საფოსტო მისამართი:

საფოსტო ყუთი 38
თბილისი 380079, საქართველო

ტელეფონები: 99-99-87, 93-91-78

ფაქსი: 93-91-78

E-mail: confpro@access.sanet.ge

<http://iccn.tripod.com>

© 1999 by ICCN. All rights reserved

შ ი ნ ა პ ს ი :

„ჯგუფ-აზროვნება“ და არჩევნები	გვ. 3
გადაწყვეტილების მიღება	გვ. 5
ნირგვების მთავრობაშ შეამოწმა	
პროგრესის ეფექტურობა	გვ. 7
გაჭიანურებული კონფლიქტი	გვ. 10
გაბეჭდული ადამიანი სართ?	გვ. 12
არაძალადობა - ეს ძლიერთა იარაღია	გვ. 14
პროგრამის ქრონიკა	გვ. 18
ქრიტიკა და მისი აღწევა	გვ. 20

“ჯგუფ-აზროვნება” და არჩევნები

გაგა ნიუარაძე

მრავალპარტიული არჩევნები ჩვენში ჯერ-ჯერობით მაინც ახალი ხილია. არაა გასა-კვირი, რომ როგორც ამომრჩევლები, ისე არჩევ-ნებში მონაწილე პარტიები თუ ბლოკები ჯერ კიდევ გამოუცდელნი არიან საარჩევნო კამპანიის მსვლელობის კანონზომიერებასა და ნიუანსებ-ში. ამომრჩეველი ადგილად წამოეგება საქმაოდ პრიმიტიულ წინასაარჩევნო სკლებზე, პარტიები ვერ იყენებენ ცნობილ და აპრობირებულ ტექ-ნილოგიებს, ხოლო სოციალურ-ფსიქოლოგიური და სოციოლოგიური კანონზომიერებების უცოდი-ნარობის გამო სერიოზულ შეცდომებს უშვებენ. სწორედ ხსენებულ კანონზომიერებებზე მექნება საუბარი.

ყველას გვახსოვს უკანასკნელი არჩე-ნების დღეს წამყვანი პოლიტიკური პარტიების ლიდერების გამოსვლები სხვადასხვა ტელე-არხ-ებზე. ისიც გვახსოვს, რომ თითქმის ყოველი მათგანი სრულიად დარწმუნებული იყო, რომ შვიდპროცენტიან ბარიერს გადალახავდა. ამასთან, ეს დარწმუნებულობა არ იყო მოჩვენებითი, ასე ვთქვათ, იმიჯისათვის გათამაშებული - ამას არავითარი აზრი არ ჰქონდა, რადგან რამდენ-იმე საათში ცნობილი გახდებოდა არჩევნების წინასწარი შედეგები. ასე რომ, საკუთარი შეს-აძლებლობების, პოპულარობის, პოტენციალის აშკარა გადაფასების მოწმენი გავხდით.

ამის საფუძველი, ჩემის აზრით, იყო სო-ციალურ-ფსიქოლოგიური ფენომენი, რომელიც „ჯგუფ-აზროვნების“ (groupthink) სახელითაა ცნობილი. იგი ამერიკელმა ფსიქოლოგმა ირვინ ჯარვისმა აღწერა და მანვე შეარქვა სახელი ჯორჯ ორუელის ცნობილი ”ორმაგი აზ-

როვნება“ (doublethink) ანალოგით. ჯარვისმა დეტალურად გაანალიზა ამერიკის შეერთებუ-ლი შტატების რამდენიმე მსხვილმასშტაბიანი პოლიტიკური და სამსედრო მარცხი (იაპონელთა თავდასხმა პირლ-ჰარბორის სამსედრო-საზღვაო ბაზაზე 1941 წელს, კრახით დამთავრებული დესანტი კუბაზე 1961 წელს, ვიეტნამის ომი და სხვ.). გამოირკვა, რომ ყველა შემთხვევაში საბედისწერო გადაწყვეტილებას იღებდა (ან არ იღებდა ადექვატურს) მაღალინტელექტუალური პროფესიონალების კარგად შეთამაშებული გუნდი, რომლის წევრებმაც არაერთხელ გამოავლინეს თავისი კომპეტენტურობა სხვა სიტუაციებ-ში. კატასტროფული შეცდომების საფუძველი, კი გახდა ის, რომ გადაწყვეტილების მიმღები ჯგუფები ცდილობდნენ ჩაეხშოთ კრიტიკუ-ლი აზრი ჯგუფური ჰარმონიის შენარჩუნების ინტერესებიდან გამომდინარე. სწორედ ესაა „ჯგუფ-აზროვნება“*. თავად ჯარვისი ფენომენს ასე განსაზღვრავს: „ესაა აზროვნების რეჟიმი, რომელიც თავს იჩენს მაშინ, როდესაც თანხმობის ძიება შეკრულ ჯგუფში იმდენად დომინანტური ხდება, რომ სძლევს შესაძლო ალტერნატიული ქმედებების რეალისტურ შეფასებას“. შესაძლოა, ზემოთქმული ცოტა არ იყოს რთულად უღერს, ამიტომ შევცდები უფრო დეტალურად გადმოვცე ფენომენის არსი.

ამრიგად, არსებობს თანამოაზარების კარ-გად შეკრული ჯგუფი, (მაგალითად, პარტიის ან ბლოკის ხელმძღვანელობა), რომელსაც ცხადად გამოკვეთილი მიზნის მიღწევა აქვს დასახული, ამასთან, კონკურენტულ, ან სულაც მტრულ გა-რემოში. ჯგუფს ჰყავს ლიდერი, მეტ-ნაკლებად

* ბერის ირონიით ჯარვისის გამოკვლევის წესის გრანდიგაზე დაემთხვევა გრანდიოზულ სკანდალს, უოთერგეიტის საქმეს (რასაც ჰქონიდენ ნიქსობის იმპიჩმენტი მოუვა), რომელიც აგრეთვე „ჯგუფ-აზროვნებამ“ განსაზღვრა. ამ ფენომენის კიდევ ერთი შედეგი - გოსმოსური სომალი, „ჩელენჯერის“ გაშვების შესახებ საბედისწერო გადაწყვეტილება, რომელიც კატასტრო-ფით დასრულდა.

დირექტიული. გუნდი იღებს გადაწყვეტილებებს, გეგმავს ქმედებებს, გასცემს განკარგულებებს, ახორციელებს გარკვეულ ნაბიჯებს საკუთარი ინიციატივით, ან არსებული სიტუაციის საპასუხოდ. ამგვარ ვითარებაში ჯგუფის შეკრულობა, ერთსულოვნება ძალზე მნიშვნელოვანი ფაქტორია, ვინაიდნ ნებისმიერი ბზარით მყისვე სარგებლობენ კონკურენტები. მაგრამ, ცნობილია, ყველაფერს თავისი ფასი აქვს. აქაც, ერთსულოვნებისაკენ მიმართულ ძალისხმევას ხშირად ეწირება რეალობის ადექვატურად აღქმის უნარი. ირთვება "ჯგუფ-აზროვნება". მისი სიმპტომებია:

- „დაუმარცხებლობის“ იღუზია, ანუ გადამეტებული ოპტიმიზმი, რომელიც ხელს უშლის ჯგუფს საფრთხის დანახვაში. პირლ-პარბორის შტაბს ჰქონდა ინფორმაცია, რომ იაპონელები მატერიალის გეგმავდნენ, მაგრამ წაუყრუეს. თავდასხმამდე რამდენიმე საათით ადრე ამერიკელმა ადმირალმა იხუმრა, საცაა იაპონელებიც გამოჩნდებიან, რაც სრული იმართლე აღმოჩნდა, ადმირალის ოხუნჯობამ კი სრულიად გამორიცხა ამ შესაძლებლობის სერიოზულად განხილვა.
- საკუთარი „სიკარგის“ რწმენა. ჯგუფის წევრებს სჯერათ, რომ იმთავითვე მართლები და „კარგები“ არიან, ყველა საუბარი ეთიკისა და მორალის შესახებ უარიყოფა. კენედის გუნდის წევრებმა იცოდნენ, რომ მათი ორი კოლეგა ეჭვით უფურებდა კუბაში შეჭრის ზნეობრივ ასპექტს, მაგრამ ეს საკითხი არასდროს გამზღვდა მსჯელობის საგანი.

- რაციონალიზაცია. ჯგუფი ბევრ დროს ხარჯავს საკუთარი ქმედებების გამართლებაზე. პრეზიდენტ ჯონსონის გუნდი გაცილებით მეტ დროს უთმობდა ომის გაგრძელების თაობაზე თავისი

გადაწყვეტილებების ახსნასა და გამართლებას, ვიდრე სხვა შესაძლებლობების განხილვას.

• მოწინააღმდეგის სტერეოტიპულად აღქმა. ჯგუფი კონკურენტებსა თუ მოწინააღმდეგებს აღიქვამს როგორც უფრო „ბოროტებს“ ვიდრე ეს სინამდვილეშია და ამიტომ იმთავითვე უარყოფს მოლაპარაკების შესაძლებლობას; ან უფრო სუსტებს, თუ ბრიყვებს და არ თვლის საჭიროდ თავის დაცვას კონკურენტების მერ დაგეგმილი ნაბიჯებისაგან. კენედის ჯგუფმა დაირწმუნა თავი, რომ კასტროს არმია სუსტია, ხალხი რეჟიმის წინააღმდეგია, რაც შესაძლებელს ხდის მის დამხობას მცირე ძალებით.

• ცენტურა და თვითცენტურა. კრიტიკული აზრი და დაჭვება აღიკვეთება, ხშირად ირონიული და დამცინავი რეპლიკების მეშვეობით („ამან გააჭირა საქმე!“). როდესაც ჯონსონის ერთ-ერთი კრიტიკულად განწყობილი თანაშემწე სხდომაზე შევიდა, პრეზიდენტი მას ასე „მიესალმა“: „აი, მისტერ „შეწყვიტეთ-დაბომბვაც“ მოსულა!“ მეორეს მხრივ, ჯგუფის წევრები თვითონ ახშობენ საკუთარ ეჭვებს, რათა არ დაირღვეს გუნდში არსებული ატმოსფერო.

არის კიდევ რამდენიმე ნაკლებად მნიშვნელოვანი ნიშანი, რომელებზედაც აღარ შევჩერდები. მე დანამდვილებით არ ვიცი, რამდენად შეიმჩნეოდა აღწერილი სიმპტომები პარტიათა შტაბებში, მაგრამ, ტელეგამოსვლათა მიხედვით და არჩევნების შედეგების გათვალისწინებით, სწორედ ასეთი შთაბეჭდილება რჩება. პრაქტიკულად, ერთადერთი პარტია, რომლის ლიდერებსაც არ ეტყობოდათ „ჯგუფ-აზროვნების“ ტყვეობაში ყოფნა, იყო მოქალაქეთა კავშირი. მაგრამ ეს არჩევნებამდე. როგორც სჩანს, სმკასეთი უპირატესობით გამარჯვებას არ ელოდა. და სწორედ ახლა შეიმჩნევა სმკ-ის ხელმძღვანელობის გამოსვლებში გარკვეული ეიფორია და საკუთარი პოზიციების გადაფასება, ანუ „ჯგუფ-აზროვნების“ ნიშნები. ეს კი სახელმწიფოსათვის უფრო სახიფათოა, ვიდრე რამდენიმე ღირსეული პოლიტიკოსის პარლამენტის გარეთ დარჩენა.

დამარცხებულ (და არა მხოლოდ დამარცხებულ) პარტიათა „ჯგუფ-აზროვნების“ ტყვეობაში ყოფნა გამოიხატა იმაშიც, რომ ისი-

ნი ან საერთოდ არ იყენებდნენ სოციოლოგიურ გამოკითხვებს, ან არ ენდობოდნენ პროფესიონალურად შესრულებულ კვლევებს, ან ენდობოდნენ არაპროფესიონალურს. ჩემი მეობარი, კარგი პროფესიონალი, სისტემატურად აქვეყნებდა პარტიათა რეიტინგებს და ამ უკანასკნელთა დინამიკას. არჩევნების შედეგები პრაქტიკულად არ განსხვავდება რეიტინგების წინასაარჩევნო განაწილებისაგან. ასევე სანდო აღმოჩნდა კიდევ რამდენიმე სოციოლოგიური ჯგუფის შედეგები. მასთან, წინასაარჩევნო პერიოდში, სისტემატურად ცხადდებოდნენ მცირერეიტინგიანი პარტიების წარმომადგენლები და ადანაშაულებდნენ მათი

რეიტინგის განზრას შემცირებაში, საბუთად კი საკუთარი სოციოლოგიური სამსახურის შედეგები მოჰყავდათ, რომელიც მინიმუმ ოცპროცენტიან მაჩვენებლებს აწვდიდა შემკვეთს. ანუ - ისევ „ჯგუფ-აზრონება“: არასასურველი შედეგი მტრების კლევრეტების მიერაა შეთითხნილი, სწორია ჩემი შედეგი. სინამდვილეში კი, აგრეთვე „ჯგუფ-აზროვნების“ რეჟიმში მყოფი, ან სულაც არაკეთილსინდისიერი საშტატო სოციოლოგიუროსობას აწვდის შელამაზებულ შედეგს, რომელიც ძალზე შორს დგას რეალობისაგან.

დაველოდოთ მომავალ არჩევნებს და ვნახოთ, ისწავლიან თუ არა რაიმეს ჩვენი პოლიტიკოსები საკუთარი შეცდომებიდან.

გადაწყვეტილების მიღება

თინა ასათიანი

დამეთანხმებით, რომ გადაწყვეტილების მიღება საქმაოდ რთული პროცესია. ყოველდღიურად გვიწევს უამრავი მნიშვნელოვანი თუ უმნიშვნელო გადაწყვეტილების მიღება – რომელ სკოლაში წავიყვანო ბავშვი? როგორ გავანაწილო ოჯახის ბიუჯეტი? რა მოვუხერხო გართულებულ ურთიერთობას მეზობელთან?

გადაწყვეტილებებზე (წარმატებულზე, თუ წარუმატებელზე) საუბარია პოლიტიკურ, ეკონომიკურ, სოციალურ, ყოფით, ფაქტურად ნებისმიერ სფეროში, როდესაც დგება რაიმე პრობლემა და ვეძებთ გამოსავალს. პრობლემების მოგვარება ეფექტური გადაწყვეტილებების საფუძველზე ხდება. ამასთანაა დაკავშირებული პრეზიდენტების, დიდი ბიზნესმენების, პოლიტიკოსების ყველაზე მძაფრი ემოციები – სიხარული წარმატებისას და ფრუსტრაცია – წარუმატებლობის შემთხვევაში. გადაწყვეტილება გამოაქვს თითოეულ ჩვენთაგანსაც, თუმცა არა საპრეზიდენტო, მაგრამ,

არანაკლებ მნიშვნელოვანი.

რას წარმოადგენს ეს პროცესი?

ერთი შეხედვით, გადაწყვეტილების მიღების მომენტში მარტო ვართ და შედეგი, მიღებული ვარიანტის სახით, მთლიანად ჩვენზე – ჩვენს სიმტკიცეზე, ანალიზის უნარზე, ინტელექტზე და ა. შ. არის დამოკიდებული. მაგრამ, თუკი ჩავულრმავდებით და დავუკირდებით ამ პროცესს, ალბათ, დაგვებადება შეკითხვა – შეიძლება კი ეს მოვლენა სხვა მოვლენებისაგან, პროცესებისაგან და შესაბამისად, ადამიანებისაგან დამოუკიდებლად განიხილებოდეს? შესაძლებელია, თუ არა, რომ ყოველთვის ვფლობდეთ სრულიად საქმარის ინფორმაციას, საკითხთან დაკავშირებით? შესაძლებელია, რომ ნებისმიერ შემთხვევაში მხოლოდ ჩვენ ვწყვეტდეთ ისეთ საკითხს, რომელიც გარკვეულწილად სხვა ადამიანებს ეხება? და თუ კი, მაშინ რამდენად რეალურია, რომ ეს სხვები დაეთანხმებიან და შეასრულებენ ჩვენს მიერ

ერთპიროვნულად მიღებულ გადაწყვეტილებას? შესაძლებელია კი, რომ სხვისი მოსაზრებებისა და ინტერესების გაუთვალისწინებლად გადავწყვიტოთ საკითხები, რომელიც კონკრეტულ ადამიანებს ეხება, მათი გასაზიარებელია და გასახორციელებელი?

გადაწყვეტილების მიღება სოციალური პროცესია. უმრავლეს შემთხვევებში ჩვენ დამოკიდებული ვართ სხვების გადაწყვეტილებებზე და იმ ინფორმაციაზე, რომელსაც ისინი ფლობენ. მეორეს მხრივ, ჩვენ თავად უუზიარებთ სხვებს ინფორმაციას და ხშირად, არა მხოლოდ საქმის, არამედ პასუხისმგებლობის დელეგირებასაც ვახდეთ. ასეთი მიდგომის გარეშე ჩვენი საქმიანობისა და გადაწყვეტილების ეფექტურობა გაცილებით უფრო დაბალი იქნებოდა. ცნობილია, რომ რიჩარდ ნიქსონი, რომელიც ბრწყინვალე ანალიტიკოსი და ინდივიდუალური პრობლემის გადამჭრელი იყო, ხშირად განიცდიდა წარუმატებლობას, რადგან უჭირდა გადაწყვეტილების მიღების, როგორც სოციალური პროცესის წარმართვა.

ყოველივე ზემოთქმულიდან გამომდინარე, განცდა იმისა, რომ გადაწყვეტილება ერთ ადამიანს გამოაქვს, ილუზიაა. მნიშვნელოვანია ამის არა მხოლოდ გაცნობიერება და აღიარება, არამედ გარკვეული ცოდნისა და უნარ-ჩვევების შემენაც ამ სუეროში.

მაში, როგორ მოვიქცეთ სიტუაციაში, რომელიც ჩვენგან გარკვეული გადაწყვეტილების მიღებას მოითხოვს? ალბათ, პირველ რიგში, კარგი იქნებოდა ზოგიერთი დეტალის გათვალისწინება. მაგალითად, იმის გარკვევა:

- ეხება თუ არა პრობლემა სხვა ადამიანებს? შესაძლოა, არა გაქვთ საქმარისი ინფორმაცია, ან ცოდნა, ან გადაწყვეტილება, რომელსაც იღებთ, სხვა ადამიანების მიერაა გასახორციელებელი. ასეთ დროს,

ალბათ, უმჯობესია დახარჯოთ დრო, და ენერგია და ჩართოთ საჭირო ადამიანები გადაწყვეტილების მიღების პროცესში.

- ხომ არა ხართ დროში შეზღუდული. თუკი პასუხი დადებითია, მაშინ მოგიწევთ ერთპიროვნული გადაწყვეტილების მიღება, მაგრამ გახსოვდეთ, რომ მთელი პასუხისმგებლობა, ასეთი გადაწყვეტილების წარმატება-წარუმატებლობაზე, მხოლოდ თქვენზეა.

- ხართ თუ არა დარწმუნებული იმაში, რომ სხვების მხრიდან, მიღებლობის თვალსაზრისით, პრობლემა არ იქნება. (ანუ, სიტუაცია ისეთია, რომ ადამიანები, რომელთაც ეს გადაწყვეტილება შეეხება, მას არ გააპროტესტებენ). თუკი არა, შეეცადეთ წინასწარ განსაზღვროთ, თუ რა ხდება ამ მიმართულებით.

- გაქვთ თუ არა განსაზღვრული, რა წილით და რა მიმართულებით გჭირდებათ ადამიანების ჩართვა გადაწყვეტილების მიღების პროცესში? შესაძლოა თქვენ მხოლოდ ინფორმაცია გჭირდებათ; ან კიდევ, შეიძლება აუცილებელი იყოს ყველა დაინტერესებული მხარის მონაწილეობა გადაწყვეტილების მიღების პროცესში; ან, სულაც შესაძლებელია, რომ უმჯობესი იყოს საკითხის დელეგირება (გადაწყვეტილების პროცესის მთლიანად მინდობა) იმ ადამიანებისათვის ვისაც პრობლემა ეხება.

- როგორია ურთიერთობები ამ ადამიანებს შორის (კონფლიქტში ხომ არ არიან). რადგან, თუ მათ შორის დაპირისპირებაა, თქვენი გადაწყვეტილების შესრულება შესაძლოა საფრთხეში აღმოჩნდეს.

თუკი დაფიქრდებით ამ მიმართულებით, დაინახავთ ამ პროცესის მთელ მრავალწახნაგოვანებას და შეეცდებით გაითვალისწინოთ კიდეც ყოველივე, ვფიქრობ, თქვენს გადაწყვეტილებას მეტი სიმყარე და განხორციელების მეტი შანსი გაუჩნდება.

ნორვეგიის მთავრობამ შეამოწმა პოლექტის ეფექტურობა

მანანა დარჯანია

დეკემბრის თვეში ნორვეგიის მთავრობამ კონფლიქტის მოგვარების სწავლების პროგრამის ქმედითუნარიანობის შესამოწმებლად მოავლინა დამოუკიდებელი ექსპერტი, ოსლოში მოქმედი კონფლიქტოლოგის ცენტრის ხელმძღვანელი გრემ დაისონი, ასევე, ამ პროგრამის მუშაობით დაინტერესებული მშვიდობისა და საზოგადოებრივი განვითარების საერთაშორისო ცენტრის დირექტორი კრის ჰანტერი.

როდესაც დამოუკიდებელმა ექსპერტმა ტრენინგ-სემინარების ეფექტურობის შესამოწმებლად კომპაქტურად დასახლებულ დევნილთა ცენტრების მონახულება გადაწყვიტა, ჩვენ თბილისის ზღვაზე მოსახლე კონტიგენტთან შეხვედრა შევთავაზეთ, სადაც მიმდინარე წლის ზაფხულში, ტრენინგ-სემინარში 50-მდე აქ მცხოვრებმა დევნილმა მიიღო მონაწილეობა.

გრეშს, თავად პროფესიონალ ფასილიტატორს, არ გაუჭირდა იმის გაგება, რომ შვიდი წლის მანძილზე ურთიერთების სოციალურ და საყოფაცხოვრებო პირობებში მცხოვრებ დევნილებში, რომელნიც მხოლოდ მშობლიურ კერაზე დაბრუნების ჯერ-ჯერობით უპერსპექტივო იმედით სულდგმულობენ, მმიმე ფსიქოლოგიური და მორალური კლიმატი სუფერს. მიუხედავად ამისა, ადამიანები, ვისაც ნორვეგიელი სტუმარი შეხვდა, ერთობ კეთილგანწყობილები და უშუალოები აღმოჩნდნენ. ისინი ხალისით და იუმორითაც პასუხობდნენ თუ სად, ვისთან და რა დროს შესძლეს კონფლიქტის მოგვარება. მირთადად, ეს ხდებოდა ოჯახში, მეზობლებში, ახლობლებთან ურთიერთობებისას. კომპაქტური ცენტრების მიკროკლიმატი ხშირ შემთხვევებში უბიძგებს ადამიანებს კონფლიქტებისა და სტრესებისაკენ – აღნიშნეს მათ. აქ ყურადსალები ის იყო, რომ ეს ადამიანები სხვებთან შედარებით კარგად აცნობიერებენ კონფლიქტის გამომწვევ მიზეზებს და აქედან გამომდინარე, მის მართვასაც ახერხებენ. ჩვენი ტრენინგების ეს რეალური შედეგი

ექსპერტმა თვალნათლივ დაინახა. დევნილთა უმრავლესობამ აღნიშნა (რაც ჩვენც მათგან ასევე არაერთხელ მოგვისმენია), რომ მათ საკმარისად არ მიაჩნიათ ტრენინგის ერთი კურსის გავლა, ბევრ მათგანს სურვილი აქვს გაიღრმავოს ცოდნა ამ მიმართულებით.

მე ბევრ ქვეყანაში შეხვედრივარ დევნილებს – აღნიშნა მათთან საუბარში გრემ დაისონმა – ზოგიერთები თქვენზე უკეთეს პირობებში ცხოვრობენ, მაგრამ მთავარი ეს კი არ არის. მთავარი ისაა, რომ თქვენ შესძლით შეგენარჩუნებინათ თქვენი ლირსება, როგორ მოახერხეთ ეს?

პასუხები მრავალ ნიუანსს შეიცავდა, მაგრამ მთავარი ის იყო, რომ ადამიანები ერთობ რეალურად აფასებდნენ არა მარტო მათ მიკრო-სამყაროში თუ მთლიანად დევნილებში, არამედ მთელს ქვეყანაში შექმნილ ვითარებას.

დევნილებთან შეხვედრები რამდენიმე დღე გრძელდებოდა, არჩევანს, თუ კონკრეტულად ვის, რა პროფესიისა და სპეციალობის ადამიანებს შეხვდებოდა, თავად ექსპერტი ირჩევდა. ასე გაიცნო მან ჩვენი ტრენინგის მონაწილენი – აფხაზეთის კრიმინალური პოლიციის უფროსი პოლკოვნიკი სულიკო ხუბულავა, აფხაზეთის ახალგაზრდა მენეჯერთა ასოციაციის ვიცე პრეზიდენტი ვლადიმერ ესართია, აფხაზეთის ომის მონაწილე “ექს-კომბატანტი” გურამ გვარაცხლია, სტუდენტი თამუნა გრიგოლია და მრავალი სხვა.

გეხმარებათ თუ არა აქ მიღებული ცოდნა მთავრობასთან ურთიერთობაში, ახერხებთ თუ არა მთავრობაზე მშვიდობიანი ზემოქმედების მექანიზმების გამოყენებას? – ექსპერტის ამ საკმაოდ რთულ კითხვას სხვადასხვა პასუხები მოჰყვა: როგორც უმეტესობად აღნიშნა, კარგი იქნებოდა რომ ამგვარი ტრენინგები მაღალ ეშელონებშიც ჩატარდეს, რომ მთავრობას თავად გაუადვილდეს ადამიანებთან ურთიერთობა, დაეუფლოს აქტი-

ური მოსმენის ტექნიკას, რის შემდგომაც უფრო გაუადვილდებათ ხალხთან დიალოგი, პრობლემების დანახვა და დახმარებაც. ზოგიერთი პასუხი ცალსახად უარყოფითი იყო იმ მოტივით, რომ მიღებული ცოდნა საკმარისად არ მიაჩნია რათა ეფექტურად გამოიყენოს ისეთ რთულ სიტუაციაში, როგორც ეს საჭიროა ინსტანციებზე ზემოქმედების ან მათთან კონფლიქტის დარღვეულირებაში. ხოლო ექსპერტის შემდგომ კითხვაზე: სურთ თუ არა მიღებული ცოდნის გაღრმავება, უმეტესწილად პასუხი დადებითი იყო.

გრემ დაისონს საშუალება მიეცა დასწრებოდა ჩვენი ცენტრის ბაზაზე მოშზადებულ ტრენინგს რომელიც სწორედ იმ კატეგორიის ადამიანებისათვის მიმდინარეობდა, რომელთაც უკეთ გავლილი ჰქონდათ კონფლიქტების მოგვარების სწავლების პირველი ეტაპი და ამჯერად ეუფლებოდნენ ფასილიტაციის ტექნიკას. დაისონის აზრით ეს ახალი პროგრამა აუცილებელი ეტაპია იმისათვის, რომ ადამიანებმა თავის საზოგადოებაში აქტიური მოქალაქეობრივი პოზიცია დაიკავონ.

საბოლოო შეფასებას დამოუკიდებელი ექსპერტი უპირველესად ნორვეგიის მთავრობას მოახსენებს. ხოლო ჩვენი ცენტრის კოლექტივთან საბოლოო შეხვედრაზე მან აღნიშნა: თქვენი ტრენინგ-სემინარების და მუშაობის დონე არა-თუ არ ჩამოუვარდება ევროპულ დონეს, არამედ შეიძლება ითქვას, მასში ბევრი ისეთი სიახლეა, რომელსაც თქვენს კულტურულ გარემოში მომუშავე ევროპელი ფასილიტატორიც აუცილებლად უნდა ითვალისწინებდეს.

P. S. ეს რაც შეეხება თავად გრემ დაისონის შეფასებას. ახლა კი ორიოდ სიტყვა თავად მასზე, **ფსიქოლოგი დალი ბერეკა-შვილი:** ჩემზე ამ ადამიანმა ფრიად დადგებითი შთაბეჭდილება მოახდინა, როგორც პროფესიონალური, ისე ადამიანური თვალსაზრისით. შეიძლება შეფასებაში მთლად ობიექტური არც ვარ: ძნელია შეინარჩუნო ობიექტურობა, როცა თვით შემმოწმებელი შენი ჯგუფის მუშაობას აფასებს, როგორც მაღალპროფესიონალურს. მაგრამ, მეორეს მხრივ, პროგრამის შემდგომი სიცოცხლისუნარიანობის შესანარჩუნებლად მას ჩვენთვის მატერალური ბაზის იმედისმომცემი პერსპექტივა ნამდვილად არ დაუსახავს. ასე, რომ, ამ აზრით, შეფასება თავისუფალია მიერობისაგან.

კარგი იყო მეთოდი, რომლითაც იგი ჩვენი ტრენერთა ჯგუფის მუშაობის ეფექტურობას

ამოწმებდა: ჩვენს მიერ მიწოდებული ტრენინგ-გავლილი 150 ადამიანის სიიდან შემთხვევითი "თითის დადებით" გრემი ირჩევდა მათ, ვისთანაც უშუალო (ჩვენს გარეშე) შეხვედრისას არ კვევდა, თუ რა შთაბეჭდილებები აქვთ მათ ტრენინგებზე, იყენებენ თუ არა რამეში ჩვენთან ნასწავლს და ა.შ. სწორედ ამ შეხვედრებმა მისცეს მას საფუძველი ჯგუფის მუშაობის ზემოთხსენებული შეფასებისთვის.

მინდა აღვნიშნო, როგორც საინტერესო, გრემ დაისონის აზრი იმ პრობლემების გარშემო, რომლებიც განვითარებად ქვეყნებში იქმნება, როცა იქ დასახმარებლად ჩადიან საერთაშორისო ორგანიზაციების ან განვითარებული ქვეყნების წარმომადგენლები, რომელთაც, როგორც წესი, ძალიან დიდი ხელფასები აქვთ. ისინი, ხსენებულ ქვეყნებში ჩასვლისთანავე ადგილობრივი მცხოვრებლებისგან აკომპლექტებენ მოსამსახურეთა შტატს (მძღოლი, მდივანი, თარჯიმანი, მზარეული და ა.შ). რასაკვირველია, ეს განათლებული ადამიანები არიან, რადგან მათთვის აუცილებელია უცხო ენის და ხშირად კომპიუტერის ცოდნა. გამოდის, რომ მათ ემსახურება ქვეყნის საუკეთესო, ყველაზე აქტიური და განათლებული ნაწილი. ხელფასები მათ, უცხოელებთან შედარებით, მიზერული აქვთ, ხოლო ქვეყანაში არსებულ საშუალო ხელფასთან შედარებით – გაცილებით დიდი, და რადგან ეს სამსახური მთელ დროს მოითხოვს, საბოლოოდ, საზოგადოებრივი ცხოვრება ამ ქვეყანაში დამხმარე მისიის ჩასვლასთან ერთად, გარკვეულწილად, კვდება. ეს გრემ დაისონის ერთ-ერთი საინტერესო დაკვირვებაა.

გაჭიანურებული კონფლიქტი

მასალა მოამზადა რუსუდან მშვიდობამებ

მას მერე რაც საქართველოში შეწყდა შეიარაღებული დაპირისპირება ქართულ-ოსურ და ქართულ-აფხაზურ მხარეებს შორის, კონფლიქტი ტი თვისობრივად ახალ ეტაპზე გადავიდა. კონფლიქტის ამ ეტაპს, კონფლიქტოლოგიაში, “გაჭიანურებული კონფლიქტი” ეწოდება. ვინაიდან დაპირისპირების დღევანდელ ეტაპს საქმაოდ დიდი მნიშვნელობა აქვს საქართველოს ისტორიისთვის ვნახოთ, როგორ აფასებენ და რა როლს ანიჭებენ “გაჭიანურებულ კონფლიქტს” კონფლიქტოლოგები.

კონფლიქტი, ფართო გაგებით, სოციალურ მოვლენას წარმოადგენს, რომელშიც მონაწილეობენ ინდივიდები, საზოგადოებები, სახელმწიფოები და მათი ერთობლიობა. ბევრმა მეცნიერმა სცადა კონფლიქტთა სხვადასხვა ფორმების (საოჯახო, საზოგადოებრივი, პოლიტიკური, ეთნიკური, კლასობრივი) გაერთიანება ერთ მთლიანობად სოციალური კონფლიქტის სახელწოდების ქვეშ. ქვეყნებსა და ქვეყნების ცალკეულ რეგიონებს შორის ომები, საგარეო კონფლიქტები გაგებულ იქნა, როგორც სოციალური კონფლიქტის ნაირსახეობა. აქედან გამომდინარე, კონფლიქტების შესწავლა მრავალდისცი პლინარული და ჰოლისტური მეთოდოლოგიის გამოყენებით წარიმართა.

კონფლიქტებისადმი ასეთი მიდგომა ორმოცდაათიან წლებში გამართლებული აღმოჩნდა. ჩამოყალიბდა ზოგადი პრინციპები კონფლიქტების საკვლევად, რამაც დასაბამი მისცა კონფლიქტოლოგიური მეცნიერების განვითარებას. შემდგომი წლების კვლევებმა, რომლებსაც მეტი სიღრმის პრეტეზია ჰქონდათ, თანდათანობით დაანაწევრა და დიფერენცირებული ხასიათი მისცა კონფლიქტებს. თუ სოციოლოგები, ანთროპოლოგები, ფსიქოლოგები და სხვანი შინაგანი, ანუ საშინაო კონფლიქტებით (სამოქალაქო ომები, მღელვარებები, აჯანყებები, გადატრიალებები, პრო-

ტესტები, არეულობანი, რევოლუციები და სხვ.) იყვნენ დაკავებულნი, საგარეო კონფლიქტები (სახელმწიფოთა შორის ომები, კრიზისები, თავდასხმები, სასაზღვრო კონფლიქტები, ბლოკადები და სხვ.) მხოლოდ საგარეო ურთიერთობათა სპეციალისტების კვლევის სფეროდ გადაიქცა. ზოგიერთი შეეცადა ეს შინაგანი და გარეგანი ცვლადი სიღიღეები კონფლიქტებთან დაეკავშირებინა. აქაც გამოიყო რამდენიმე მიმართულება, იმის და მიხედვით, თუ რას თვლიდნენ შინაგანი და საგარეო კონფლიქტების წყაროდ. რამდენიმე მეცნიერმა საგარეო კონფლიქტურ მოქმედებათა წყაროდ საშინაო ვითარება მიიჩნია და ყურადღება გაამახვილა საშინაო პოლიტიკურ სტრუქტურაზე. (ჰ. კისინჯერი 1969; ჯ. როზენაუ 1966; რ. რუმელი 1963), შინაურ კონფლიქტებზე ან არეულობაზე (რ. რუბელი 1973; ჯ. უილკენფელდი 1973), მოსახლეობის ჩაგვრასა და რესურსთა ბაზაზე (ნ. ჩოუკერი და რ. ნორთი 1975; დ. პაირაჯესი 1978). მეორეს მხრივ, ბევრი სოციოლოგი თვლის, რომ შინაურ კონფლიქტებს იწვევენ სისტემური გარეგანი ფაქტორები, რომლებიც დამოუკიდებელ ცვლად სიღიღეებს წარმოადგენენ. ს. ეიზენშტატმა და რ. როკანმა დაასკვნეს, რომ შინაური კონფლიქტები, რევოლუციური კრიზისები ან რეუიმის დამხობა იგივე მოდელსა და სტრუქტურას ექვემდებარება, რასაც საერთაშორისო პოლიტიკური, ეკონომიკური და სამხედრო ჩარევა საშინაო საკითხებში.

მეორე მნიშვნელოვან მიმართულებას წარმოადგენს კონფლიქტების თეორიული ანალიზი ქ. რაიტის მიხედვით. კ. უოლცმა ყურადღება გაამახვილა კონფლიქტების გამომწვევ მრავალპლანიან მიზეზთა მნიშვნელობაზე და სახელმწიფოებს შორის კონფლიქტის დახასიათებისას გამოიყენა ადამიანის, სახელმწიფოს და საზოგადოების ცნებათა ერთმანეთთან შე-

დარების მეთოდი. შინა კონფლიქტების კვლევის თეორიების უმეტესობაც ასევე ხაზს უსვამდა კონფლიქტების გამომწვევ სხვადასხვა დონის მიზეზებს, როგორიც არის, მაგალითად, შინაგანი რღვევით გამოწვეული აგრესია, შიდა ინსტიტუტების დაშლა, ჯგუფებს შორის კონკურენცია. მიზეზთა სხვადასხვა კუთხით შეფასებისა და ფუნქციურ პრობლემათა გათვალისწინებით კონფლიქტები, შემდგომში, ქვეკატეგორიებად დაიყო ფსიგოლოგიურ, სოციალურ, პოლიტიკურ, ეკონომიკურ და სამხედრო კონფლიქტებად.

ბოლოს, კონფლიქტების გარეგან და შინაგან ფაქტორთა დაპირისპირებისაგან განსხვავებით, ზოგიერთი მკვლევარი კონფლიქტებს მათი მიმდინარეობის დინამიკის მიხედვით ახასიათებს. თუმცა, მიზეზებისა და ტიპის მიუხედავად, კონფლიქტები, ჩეულებრივ, ასეთებად განიხილება მხოლოდ იმ შემთხვევაში, როდესაც აშკარად არის გამოხატული და გარკვეული ინტენსიურობით ხასიათდება. ამდენად, ფარული არაძალისმიერი კონფლიქტები იშვიათად წარმოადგენენ შესაბამისი კვლევის საგანს. ამას გარდა, კონფლიქტებს განიხილავნ, აგრეთვე, როგორც ორგანული ციკლების მქონე მოვლენას. თითოეული კონფლიქტი გაივლის დაბადების, სიმწიფის, სიბერის და კვდომის ეტაპებს.

ძალისმიერი მოქმედებების შეწყვეტას, ხშირად, მშვიდობის დამყარებასთან აიგივებენ, რაც რეალობას არ შეესაბამება. ხშირად, ასეთ სიტუაციაში იწყება კონფლიქტის ის ეტაპი, რომელიც ვერ გაიგივდება ზემოთგანხილულ ვერცერთ კლასიფიკაციასთან. კონფლიქტის ამ ეტაპს “გაჭირებულ კონფლიქტს” უწოდებენ. (ე. აზარი 1978; ე. აზარი და რ. კორი 1981; ე. აზარი 1986). რატომ ვერ თავსდება ამ ტიპის კონფლიქტები არსებულ კლასიფიკაციაში? ცნობილი კონფლიქტოლოგი ე. აზარის აზრით ამგვარი ტიპის კონფლიქტებში საკმაოდ ბუნდოვანია გამოფიციანება ხაზი გარეგან და შინაგან გამომწვევ მიზეზებს შორის, ასევე ბუნდოვანია თუ რეალურად ვინ მონაწილეობს კონფლიქტში. გარდა ამისა, არსებობს მთელი რიგი მიზეზებისა, რომლებიც იწვევენ მიზნების, მხარეებისა და დანიშნულებათა ცვლილებებს. დაბოლოს, ამ კონფლიქტებში ნათლად არ სჩანს საწყისი და

სასრული წერტილები.

რა აძლევს ბიძგს გაჭირებულ სოციალურ კონფლიქტს? კონფლიქტოლოგების აზრით, ამ მიზეზთა შორის შეიძლება დავასახელოთ: მოსახლეობის თემური შემადგენლობა, სახელმწიფოს მართვა და როლი, საერთაშორისო კავშირები.

ერთ-ერთ ძლიერ რისკ-ფაქტორს გაჭირებული კონფლიქტის დასაწყებად წარმოადგენს საზოგადოების მრავალთემური შემადგენლობა. (ტერმინით “თემი” აღვნიშნავთ პოლიტიკურად ჩამოყალიბებულ ჯგუფს, რომლის წევრები ეთნიკური, რელიგიური, ლინგვისტური თუ სხვა კულტურული ელემენტების იდენტურობით ხასიათდებიან).

პოლიტიკურად აქტიური მრავალთემიანი საზოგადოების ჩამოყალიბებას, პირველ რიგში, ხელს უწყობს კოლონიური მემკვიდრეობა. პრინციპი “გაყავი და იბატონე” ერთის მხრივ, ერთი სახელმწიფოს ფარგლებში აერთიანებს მრავალრიცხოვან თემურ ჯგუფებს და მეორეს მხრივ, ხელოვნურად ჰყოფს სახელმწიფოს ორ, ან მეტ შემადგენელ ნაწილად. შეძლებ მიზეზად შეიძლება დავასახელოთ თემებს შორის ისტორიულად არსებული შუღლისა თუ მეტოქეობის მოდელი.

არცთუ უმნიშვნელო მიზეზს გაჭირებული კონფლიქტის დასაწყებად ადამიანური მოთხოვნილებების დაუკმაყოფილებლობა წარმოადგენს. ამ მიზნით ინდივიდები იდენტურ ჯგუფებად ერთიანდებიან. ყველაზე ადვილად შესამჩნევ ონტოლოგიურ მოთხოვნილებას თემის ფიზიკური გადარჩენა და კეთილდღეობა წარმოადგენს, ეს კი მატერიალურ მოთხოვნილებათა დაკმაყოფილებას უკავშირდება. ძირითადი მოთხოვნილებები ხშირად არათანაბრად კმაყოფილდება შეზღუდული რესურსების გამო. ამით გამოწვეული უკმაყოფილების გამოხატვა, ჩეულებრივ, კოლექტიურად ხდება. ხელისუფლების მხრივ ამ უკმაყოფილებათა შელამაზების ცდები მარცხით მთავრდება, რაც გაჭირებულ სოციალურ კონფლიქტს ედება საფუძვლად.

სინამდვილეში, მატერიალურ მოთხოვნილებათა დაუკმაყოფილებლობა, უშუალოდ არ წარმოადგენს კონფლიქტის წყაროს. ასეთ მოთხოვნილებათა დაკმაყოფილების საშუალებათა

განაწილების ან გაცვლის ფუნქციას ასრულებს საზოგადოების ზესტრუქტურა, ანუ სოციალური ინსტიტუტები, როგორიც არის პოლიტიკური ხელისუფლება ან ბაზარი.

მესამე სამყაროს ქვეყნები ვერ აკმაყოფილებენ მოსახლეობის ძირითად ფიზიკურ მოთხოვნილებებს, რაც ხშირად მათი ეკონომიკური სტრატეგიის ბუნებას მიეწერება. (ჯ. ბარტონი 1984; ა. საისტი 1954; პ. საიტსი 1973). ჩვეულებრივ, გაუწონასწორებელი, სწრაფი განვითარების სტრატეგია იწვევს რესურსების ტრადიციული განაწილების რღვევას, რასაც დარგობრივი და რეგიონალური უთანაბრობა მოყვება. უმცირესობათა ჯგუფები მარგინალურები, დაუცველნი ხდებიან და საპასუხო რეაქციას იძლევიან, ცდილობენ ეკონომიკურ გადაწყვეტილებებში მონაწილეობის მიღებას. ეს კი, თავის მხრივ, პოლიტიკური ძალაუფლების ზოგად განაწილებაზეა დამოკიდებული. საქმე გვაქვს ჯაჭვურ რეაქციასთან.

განახორციელებს თუ არა თემი თავის პოლიტიკურ და ეკონომიკურ ძალაუფლებას დამოკიდებულია თემის აღიარების დონეზე. ასეთი აღიარება შეიძლება გავიგოთ, როგორც განვითარების ძირითადი მოთხოვნილება. ხოლო, კოლექტიური იდენტურობა კულტურული ღირებულებების, წნე-ჩვეულებების, ენის, რელიგიისა და ეროვნული მემკვიდრეობის ერთობლიობით გამოიხატება.

ფიზიკური უშიშროების უზრუნველყოფას, პოლიტიკურ და საზოგადოებრივ ინსტიტუტებში მონაწილეობასა და თემური იდენტურობის აღიარებას სახელმწიფო აპარატი ახორციელებს. გაჭიანურებულ კონფლიქტში მონაწილე სახელმწიფოების უმეტესობა უძლურია დააქმაყოფილოს ძირითადი ადამიანური მოთხოვნები. ამავე დროს, ძალაუფლებაზე მონოპოლიის შენარჩუნების მიზნით, გაბატონებული ჯგუფი ზღუდავს სხვა ჯგუფების დაშვებას სოციალურ ინსტიტუტებში და ამრიგად, ხშირად აჩქარებს საკანონმდებლო კრიზისს. ასეთი კრიზისი, კი, უფრო ამწვავებს უკვე არსებულ კონფლიქტურ სიტუაციას. გაჭიანურებული სოციალური კონფლიქტები, როგორც სჩანს, კონცენტრირებულია განვითარებად ქვეყნებში.

საშინაო სოციალურ და პოლიტიკურ ინსტიტუტთა შექმნას და მათ გავლენას დიდად განაპირობებს საერთაშორისო სისტემასთან არ-სებული კავშირების მოდელი.

პირველი ამ მოდელთაგან ყურადღებას ამახვილებს ეკონომიკურ შეზღუდულობაზე, დამოკიდებულებაზე თვით საერთაშორისო ეკონომიკური სისტემის ფარგლებში. ასეთი დამოკიდებულება ზღუდავს სახელმწიფოს ავტონომიას და ამახინჯებს ეკონომიკური განვითარების მოდელს. საერთაშორისო ინსტიტუტებთან ასეთი ურთიერთობა კიდევ უფრო ამწვავებს კონფლიქტს.

საერთაშორისო კავშირების მეორე მოდელი ყურადღებას ამახვილებს ძლიერ სახელმწიფოებთან პოლიტიკურ და სამხედრო ურთიერთობაზე. აქაც, სხვა სახელმწიფოს დახმარება გარკვეულ ლოიალობას გულისხმობს დაინტერესებული (სუსტი) სახელმწიფოსაგან, რაც თავისთავად სუვერენიტეტის ერთგვარ შელახვას გულისხმობს. ამ შემთხვევაშიც, კონფლიქტის საბოლოო გადაჭრა, ან გაჭიანურება მნიშვნელოვნად უკავშირდება ძლიერი სახელმწიფოს ნებასურვილს.

კონფლიქტების უმეტესობა, თუ მათ შესახებ კლასიკური გაგებით ვიმსჯელებთ, ნულოვანი შედეგით მთავრდება, რომლის დროსაც ხდება გამარჯვებულთა და დამარცხებულთა დიფერენცირება.

განსხვავებულია გაჭიანურებული კონფლიქტი. მისი შედეგები მხარეებისათვის ყოველთვის ნეგატიურია. ამას გაჭიანურებული კონფლიქტის ბუნება განაპირობებს: არამდგრადობა, მოქმედ პირთა და პრობლემათა სიჭარბე, პროცესის ხანგრძლიობა. ამ შემთხვევაში, გამარჯვებულები არ არსებობენ. შეიძლება ითქვას, რომ კონფლიქტის ორივე მხარე მსხვერპლად ეწირება ამ პროცესს. გაჭიანურებულ კონფლიქტს, სხვა კონფლიქტებისაგან განსხვავებით, არ გააჩნია მკვერად განსაზღვრული სასრული წერტილი. მათი შედეგები (საომარი გამარჯვებები, მოლაპარაკებათა შედეგად მიღწეული შეთანხმებები და ა. შ.), რამდენადაც ისინი არ აკმაყოფილებენ მხარეების ძირითად მოთხოვნებს, ხშირად თვითონ შეიცავენ ფარულ კონფლიქტს, რომლებიც

შემდგომ ბიძგს აძლევენ აშკარად გამოხატული კონფლიქტების ციკლს.

იცვლება თუ არა “გაჭიანურებული სოციალური კონფლიქტის” დროს ურთიერთდამოკიდებულებები კონფლიქტში ჩართულ მხარეებს შორის, იმასთან შედარებით, რაც იყო კონფლიქტის დაწყების წინ, ან თუნდაც შეიარაღებული კონფლიქტის დროს? თუ იცვლება, ადამიანთა ურთიერთობების და ქმედების რომელ სფეროებს ეხება ეს ცვლილებები?

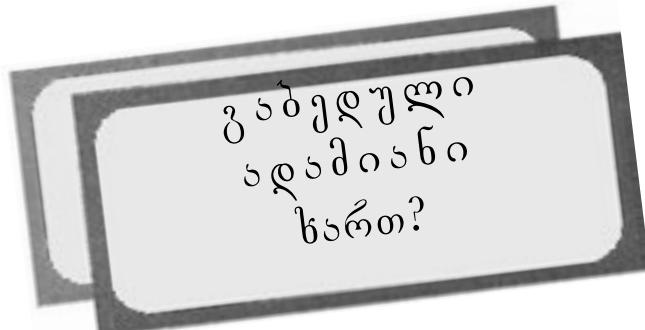
გაჭიანურებული კონფლიქტის დროს, აზრის აზრით, ხდება ფსიქოლოგოური გაუხეშება. ამას იწვევს კონფლიქტის განუწყვეტელი დაწო-

ლა მხარეებზე, რაც ყინავს ერთმანეთის აღქმასა და შემეცნებას ერთ წერტილში. დომინირებს ცინიზმი და ომის კულტი. ძლიერდება პესიმიზმი, ხდება ლიდერთა დემორალიზაცია, საკითხთა მშვიდობიანი გზით მოგვარების შესაძლებლობათა შეფერხება. ამავე დროს, მცირდება მხარეების მოთხოვნათა დაკმაყოფილების შესაძლებლობა.

გაჭიანურებული კონფლიქტის დროს იზრდება მხარეთა ხელმძღვანელების დამოკიდებულება სხვათა დახმარებასა და მხარდაჭერაზე. აქედან გამომდინარე, გარე ძალები სულ უფრო მეტად ერევიან კონფლიქტში და კარნაზობენ მხარეებს პრობლემის თავიანთ ხედვას.

• ტესტი

გაუბედაობა, ხშირად, საკმაოდ რთული პრობლემების მიზეზე ხდება. რამდენად გამბედავი ხართ თქვენ? ეს ტესტი საშუალებას მოგცემთ უკეთესად შეიცნოთ თავი. შემოთავაზებული ვარიანტებიდან – ა, ბ, გ, დ, ე, ვ – ამოირჩიეთ მხოლოდ ერთი.

1. თქვენი აზრით, რა არის ადამიანის მამოძრავებელი მთავარი ძალა?

ა – ინტერესი; ბ – სურვილი; გ – აუცილებლობა.

2. როგორ ფიქრობთ, რატომ გადადიან ადამიანები ერთი სამსახურიდან მეორეში?

დ – მათ ათავისუფლებენ; ე – უფრო მაღალი ანაზღაურების გამო; ვ – სხვა სამსახური მათ უფრო მოსწონთ.

3. როდესაც თქვენ უსიამოვნება გაქვთ:

ა – თქვენ გადადებთ მის მოგვარებას სხვა დროისათვის; ბ – გიჩნდებათ შექმნილ ვითარებაში თქვენი დანაშაულობის გაანალიზების მოთხოვნილება. გ – თქვენ ფიქრიც არ გსურთ იმაზე, თუ რა მოხდა.

4. ვერ მოასწარით გარკვეული სამუშაოს შესრულება და:

ვ – ამ წარუმატებლობის შესახებ მანამ განაცხადებთ, სანამ ეს ცნობილი გახდება; დ – შიშით ელოდებით ვიდრე გკითხავენ ამის შესახებ; ე – თქვენ საფუძვლიანად მოემზადეთ პასუხის გასაცემად.

5. როდესაც აღწევთ დასახულ მიზანს, თქვენ:

გ – გულზე მოგეშვებათ; ბ – ამ ცნობას იღებთ ძალზე ემოციურად; ა – ცნობას იღებთ სხვადასხ-

ვანაირად, მიზანს გააჩნია, არც ძალიან ემოციურად.

6. რას ურჩევდით ძალზე გაუბედავ ადამიანს:

დ – მოერიდოს რისკის შემცველ სიტუაციებს; ვ – მიმართოს ფსიქოლოგს, რათა თავი დააღწიოს ზედმეტ მორიდებულობას; ე – გაიცნოს გაბედული ადამიანები.

7. როგორ მოიქცევით კონფლიქტურ სიტუაციაში?

ბ – ისაუბრებთ მასთან, ვისთანაც კონფლიქტში ხართ; ა – დაწერთ წერილს; გ – შეეცდებით შუამავლის დახმარებით გადაწყვიტოთ ეს კონფლიქტი.

8. რა ტიპის შიში გიპყრობთ, როდესაც რაიმე გეშლებათ?

ე – შიში იმისა, რომ ამ შეცდომამ შეიძლება ცხოვრების იმ წესის ცვლილება გამოიწვიოს, რომელ-საც თქვენ უკვე შეეჩინეთ; დ – დასჯის შიში; ვ – პრესტიუს დაკარგვის შიში.

9. როდესაც თქვენ ვინმეს ესაუბრებით:

ა – დროდადრო მზერა სხვა საგანზე გადაგაქვთ; ბ – მოსაუბრეს პირდაპირ თვალებში უცქერთ; დ – თვალს არ უსწორებთ მაშინაც კი, როდესაც თქვენ მოგმართავენ.

10. როდესაც მნიშვნელოვანი, სერიოზული საუბარი გაქვთ:

ვ – საუბრის ტონი, ჩვეულებრივ, მშვიდია. ე – წამდაუწუმ არაფრისმთქმელ სიტყვებს ურთავთ; დ – თქვენ მეორდებით, ხმის ტონიც გეცვლებათ.

ახლა კი შედეგები:

თუკი თქვენი პასუხების უმრავლესობა წარმოადგენს ა-სა და ე-ს:

თქვენ არცთუ გამბედავი ადამიანი ბრძანდებით, მაგრამ ვერც გაუბედავს გი-წოდებთ. ხშირად არასაკმარისად აქტიურად და სწრაფად მოქმედებთ, მაგრამ მხოლოდ იმიტომ, რომ თვლით – საქმე ამად არ ღირს. მოგწონთ გამბედავი ადამიანები, მაგრამ, ამასთანავე, ამართლებთ გაუბედავ ადამიანებსაც, რადგან მიგაჩნიათ, რომ მათი ქმედება გამომდინარეობს არა შიშიდან, არამედ წინდახედულებიდან.

თუკი თქვენი პასუხების უმრავლესობა წარმოადგენს ბ-სა და გ-ს.

თქვენ მართლაც გამბედავი ადამიანი ბრძანდებით. ხშირად უგულვებელჲყოფთ საქმეს, რომელიც წვრილმან და პატარად მიგაჩნიათ. მაგრამ, მიუხედავად ამისა, თქვენ გაფასებენ, როგორც დამოუკიდებელ და საინტერესო პიროვნებას. თუკი თქვენ პასუხისმგებლობის გრძნობაც გაქვთ, მაშინ ხშირად მნიშვნელოვან საქმეებსაც გავალებენ, მაგრამ, ამ შემთხვევეში, ჯგუფში უნდა იყვნენ ის ადამიანებიც, რომლებიც გააწონასწორებენ თქვენს ზედმეტ აქტიურობას.

თუკი თქვენი პასუხების უმრავლესობა წარმოადგენს გ-სა და დ-ს:

თქვენ გეშინიათ მიიღოთ გადაწყვეტილებები, მათზე ფიქრსაც კი ერიდებით. თქვენს ფსიქოლოგიურ მდგომარეობას ვერ დავარქმევთ სტაბილურს. თქვენ განწყობილი ხართ უფრო ხშირად მოისმინოთ კრიტიკა, ვიდრე ქება. გაქვთ სხვა ვარიანტები პასუხისა? თუკი არა, ამ შემთხვევაში თქვენ პრობლემები გექმნებათ არა მხოლოდ საკუთარ თავთან, არამედ გარშემომყოფებიანაც.

არაძალადობისთვის წამებულნი

არაძალადობა - ეს ძლიერთა იარაღია

მასალა მოამზადა დეა ღადუამ

თოვლება, რომ ძლიარია ის სახელმწიფო, რომელსაც ძალუშს დაიცვას თავისი ხალხი, უპასუხოს მოწინააღმდეგის თავდასხმას არმიის ან ატომური იარაღის საშუალებით. და პირიქით, სუსტად მიიჩნევა ის სახელმწიფოები, რომელთაც მიაჩნიათ, რომ დაცვის უზრუნველსაყოფად საჭიროა სხვა, არაძალადობრივი მეთოდების გამოყენება. ლოგიკა კი ასეთია: “არაძალადობრივი მეთოდები არ იქნება ქმედითუნარიანი, რამეთუ არც არასდროს ყოფილა ასეთი”.

რამდენად მართალია ეს მოსაზრება? ნუთუ მართლაც არაძალადობა სუსტადიარალია? ნუთუ კაცობრიობის ისტორიაში არ მოიძებნება მაგალითები არაძალადობრივი ბრძოლის წარმატებისა? ეს სტატია წარმოადგენს მცდელობას პასუხი გაეცეს ყველა ამ კითხვას.

პირველყოვლისა, საჭიროა გაიფანტოს მითი იმის შესახებ, რომ არაძალადობრივი ქმედებების მომხრენი “პასიურნი” და “უძლურნი” არიან საშიშროების პირისპირ. არაძალადობა – ყოველთვის აქტიური ძალა, რომელსაც შეუძლია გამოიყენოს ასეულობით სტრატეგია, რათა მიაღწიოს სამართლიანობას და შემდეგ – ოპონენტთან შერიგებას. არაძალადობის მიზანია “ძალისა” და “წინააღმდეგობის” კონსტრუქტიული გამოყენება ბოროტების წინააღმდეგ.

მაპათმა განდის საყვარელი გამოთქმა იყო: “არაძალადობა — ეს ძლიერთა იარაღია” რადგან “არაძალადობა კაცობრიობის ზელთ არსებული, უდიდესი ძალაა. ის ადამიანის მიერ გამოგონილ ყველა იარაღზე ძლიერია, რამეთუ ნგრევა ადამიანის ბუნებას ეწინააღმდეგება. არაძალადობასა და სიმხდალეს შორის არ არსებოს არავითარი კავშირი. შეიძლება თავიდან ფეხებამდე ასხმული იყო იარაღით მაგრამ

მაინც გეშინოდეს. და განა იარაღის არსებობა, თავისთავად, უკვე არ გულისხმობს შიშის, თუ არა სიმხდალის, არსებობას?! ჭეშმარიტი არაძალადობა, კი წარმოუდგენელია უშიშარობის გრძნობის გარეშე”.

ყველაზე გავრცელებული არასწორი წარმოდგენა არაძალადობრივი წინააღმდეგობის შესახებ არის ის, რომ თითქოს ამგვარი მეთოდები კრიტიკულ მომენტებში “არასდროს არ ამუშავებულა”, ან, რომ იგი მხოლოდ “ცივილური საზოგადოების” პრეროგატივას წარმოადგენს. როგორც ისტორია გვიჩვენებს, არაძალადობრივი ბრძოლით წარმატება ნებისმიერ ქვეყანასა და კულტურაში მიიღწევა. და განსაკუთრებით წარმატებულად გამოიყენებოდა ფიზიკურად სუსტი ადამიანების მიერ ისეთ პირობებში, რომელსაც ცივილურს ნამვილად ვერ ვუწოდებთ. სტატიაში განვიხილავთ მხოლოდ რამდენიმე მათგანს.

ვიდრე მაგალითებზე გადავიდოდეთ, გვინდა აღვნიშნოთ, ჩვენ არ ვამტკიცებთ, რომ ყოველი არაძალადობრივი წინააღმდეგობა გამარჯვებით მთავრდებოდა, ან რომ არაძალადობრივი წინააღმდეგობის პრინციპი ყოველთვის სათანადოდ გამოიყენებოდა. ჩვენ გვსურს ვაჩვენოთ, რომ არაძალადობრივი ქმედება გამოიყენება და

შესაძლებელია იქნას გამოყენებული იმ შემთხვევებშიც, როდესაც ჩვენ ეს წარმოუდგენლად მიგვაჩინა.

ბზელი ტომი

ძველ რომში პლებები (ხალხი) პატრიციების (არისტოკრატიის) ინტერესებს ემსახურებოდნენ და ძალიან ხშირად ხდებოდნენ სამოქალაქო თუ ეკონომიკური უსამართლობის მსხვერპლნი. მათ არ ჰქონდათ წარმომადგენლონა სენატში, არ ჰქონდათ ხმის უფლება და არ შეეძლოთ სამართლიანობის აღდგენის მოთხოვნა. ჩვ. წ-მდე 494 წელს ხალხის მდგომარეობა განსაკუთრებით მძიმე გახდა; გაჩნდა რომის კონსულების მკვლელობის გეგმები, მაგრამ საბოლოო ჯამში არაძალადობის გზა იქნა არჩეული. პლებებმა დატოვეს ქალაქი და მთას შეაფარეს თავი, რომელსაც შემდგომში „წმინდა მთა“ ეწოდა. მათ რამდენიმე დღე დაჰყვეს იქ, რითაც გამოხატეს პროტესტი რომთან რაიმე ეკონომიკურ თუ სოციალურ თანამშრომლობაზე. მალე, ხელისუფლების წარმომადგენლებთან შეთანხმება დაიდო, რომელიც უზრუნველპყოფდა ხალხის ცხოვრებისა და მდგომარეობის მნიშვნელოვან გაუმჯობესებას.

რომის არმიაც კი მიმართავდა არაძალადობრივ მეთოდებს! როდესაც ჩვ. წ-მდე 258 წ. რომის ჯარი (რომელიც, ძირითადად, პლებებისაგან შედგებოდა) ლაშქრობიდან დაბრუნდა, აღმოჩნდა, რომ ჯარის მოთხოვნები რეფორმებსა და სამოქალაქო უფლებებთან დაკავშირებით სადღაც სენატის დერეფნებში მიიკარგა. მაშინ მათ, თავიანთ წინამორბედთა მსგავსად, წმინდა მთას მიაშურეს და მუქარაც კი გამოიქვეს, აქ საკუთარ ქალაქს დავაარსებოთ. საბოლოო ჯამში, რომის სენატი დათმობებზე წავიდა და დაუყოვნებლივი ზომები მიიღო მოთხოვნილი რეფორმების რეალიზაციისათვის (ამავე დროს, უნდა ითქვას, რომ არარომატების მიმართ რომის არმია არაძალადობრივ ქმედებებს არ მიმართავდა).

იტლანდია, XIX საუკუნე

მიუხედავად იმისა, რომ ძველი რომიდან მოყოლებული, არაძალადობრივი წინააღმდეგობის ან ძალადობის გარეშე მიღწეული საზოგადოებრივი ცვლილებების ასეულობით მაგალითის მოყვანა შეიძლება, მაინც ისტორიული ქრონიკები უფრო საიმედოა იმ მოვლენათა აღწერაში, რომელნიც არცთუ დიდ ხნის წინ მოხდა; მაგალითად, განვიხილოთ ირლანდიელი ხალხის არაძალადობრივ წინააღმდეგობას გასულ საუკუნეში.

კოლონიალიზმის უღლის ქვეშ მყოფი სხვა ქვეყნების მსგავსად, ირლანდიელი ხალხი საუკუნეების მანძილზე იტანჯებოდა სიღატაკისა და ელემენტარული მოქალაქეობრივი თუ ადამიანის უფლებების არქონის გამო. ირლანდიელებს ეკრძალებოდათ მიწის მფლობელობა, ისინი იძულებულნი იყვნენ იჯარით აეღოთ მიწა მიწათმფლობელებისაგან, რომლებიც ხშირად ირლანდიაში არც კი ცხოვრობდნენ. 1870 წელს, როდესაც მდგომარეობა ქვეყნაში ძალზე გაუარესდა, მაიკლ დევითმა დააარსა მიწის ეროვნული ლიგა (მოგვიანებით დევითს შეუერთდა ჩარლზ ს. პარნელი), რომელმაც მიზნად დაისახა იმ ირლანდიელი მოიჯარების ინტერესების დაცვა, რომლებიც განდევნილ იქნენ მიწებიდან გადაუხდელობის ან მიწის რენტის გადახდაზე უარის თქმის გამო. ლიგა, აგრეთვე გამოდიოდა ირლანდიისთვის პოლიტიკური დამოუკიდებლობის მოთხოვნით. მიუხედავად გარკვეული იძულებითი ძალადობისა, მიწის ლიგის მიერ გამოყენებული მეთოდები უდავოდ არაძალადობრივ ხასიათს ატარებდა.

ირლანდიაში არაძალადობრივი წინააღმდეგობის ძირითადი მეთოდი იყო ხერხი, რომელსაც ერთი ინგლისელი კაპიტანის სახელი დაერქვა, და რომელმაც მოგვიანებით, უკვე XX საუკუნეში, შთააგონა მ.კ.განდი და მარტინ ლუთერ კინგი. ეს მეთოდია ბოიკოტი. გვარი ბოიკოტი

გადაიქცა განზოგადებულ სახელად, რომელიც ეკონომიკურ თანამშრომლობაზე, პოლიტიკურ დაქვემდებარებაზე და პირად ურთიერთობებზე უარს გულისხმობს. თუ როგორ გამოიყენებოდა ბოიკოტი, საუკეთესოდ სჩანს მიწის ლიგის შემდეგი ლოზუნგიდან: „დაე, ამ სიტყვამ იაროს სახლიდან სახლში, მოუწოდოს ყველას არ იმუშაონ იმ ფერმებზე, საიდანაც თუნდაც ერთი ადამიანი იქნა განდევნილი, მანამ, სანამ მიწებზე არ დააპრუნებენ მათ კანონიერ მფლობელებს!"

რამდენიმე სიტყვა კაპიტან ბოიკოტის შესახებ. ჩარლზ კანინგჰემ ბოიკოტი ირლანდიაში დასახლდა 1873 წელს. იგი გახლდათ ვინმე ლორდ ერნის (ეს უკანასკნელი ირლანდიაში არ ცხოვრობდა) მიწის აგენტი, ანუ საიჯარო გადასახადის ამკრეფი. 1879 წელს ლორდის მოიჯარე გლეხებმა განუცხადეს ბოიკოტს, რომ არ გადაიხდიან რენტას, თუ იგი 20-25%-ით არ შემცირდება ცუდი მოსავლის გამო. 1880 წლის სექტემბერში ბოიკოტი შეუცადა გადასახადის აკრეფას, მაგრამ გლეხებმა უარი განაცხადეს. ამის გამო 11 გლეხმა მიიღო შეტყობინება მიწიდან აყრის შესახებ. ბოიკოტს მაშინათვე აუვანყდნენ აღმფოთებული ქალები. კაპიტანის სახლისაკენ გაემართა ჯგუფი, რომელსაც სათავეში ჩაუდგა მღვდელი ჯონ ო. მეილი, მან ბოიკოტის მსახურებს მოუწოდა, დატოვონ ბატონის სახლი; ისინი ასეც მოიქცნენ.

ცოტა ხანში მჭედელმა, მრეცხავმა, ბიჭუნა ფოსტალიონმა და სოფლის მაღაზიების მფლობელებმა უარი თქვეს ბოიკოტის მოშსახურებაზე. მისი ოჯახის წევრების ქუჩაში გამოჩნისას ხალხი მათ თითქოსდა ვერ ამჩნევდა, ანდა სტკენით ეგებებოდა. ამგვარი არაძალადობრივი წინააღმდეგობის შედეგად ბოიკოტი, ლორდი ერნი და მრავალი სხვა მიწათმფლობელი იძულებული გახდნენ შეუცვალათ მკაცრი პოლიტიკა ირლანდიელი გლეხების მიმართ. მიწის ლიგის მოღვაწეობის წარმატება გახდა ირლანდიის დამოუკიდებლობის მთავარი ფაქტორი.

ნოტვეგია, 1942 წელი

კი, მაგრამ, როგორ ვებრძოლოთ ისეთ მტერს როგორიც ნაციზმია? შესაძლებელია მისთვის არაძალადობრივი ხერხების გამოყენებით აქტიური წინააღმდეგობის გაწევა?

აღნიშნულ კითხვაზე პასუხად მეორე მსოფლიო ომის დროს ბევრ ქვეყანაში სხვადასხვა მასშტაბით ორგანიზებული მნიშვნელოვანი არაძალადობრივი წინააღმდეგობა გამოდგება. წინააღმდეგობის ერთ-ერთ ყველაზე მნიშვნელოვან კამპანიას ნორვეგიაში მასწავლებელთა წინააღმდეგობა წარმოადგენს.

ნაცისტური ოკუპაციის დროს ნორვეგიელმა ფაშისტმა, „მინისტრ-პრეზიდენტმა“ ვიდკუნ კისლინგმა მუსოლინის იტალიის მსგავსი ფაშისტური „კორპორატიული სახელმწიფოს“ შექმნა განიზრახა. პირველ „კორპორაციად“ მან მასწავლებლები შეარჩია. კისლინგმა ჩამოყალიბა მასწავლებლელთა ახალი ორგანიზაცია, სადაც აუცილებელი იყო გაწევრიანება. ჩამოყალიბა, აგრეთვე, ასევე აუცილებელი გაწევრიანების პრინციპზე დაფუძნებული ახალგაზრდული ფაშისტური მოძრაობა.

იატაკქვეშეთიდან მასწავლებლებს წინააღმდეგობისკენ მოუწოდეს. 12 ათასი მასწავლებლიდან 8-10 ათასმა ხელი მოაწერა იატაკქვეშეთის მიერ გავრცელებულ დოკუმენტს, რომელიც კისლინგის მთავრობის რელიგიისა და განათლების სამინისტროს გაეგზავნა. მასში ნათქვამი იყო, რომ მასწავლებლები უარს ამბობდნენ ახალგაზრდობის ფაშისტურ აღზრდაში მონაწილეობის მიღებაზე. ბოლოში ეწერა: „მე ვერ ჩავთვლი თავს მასწავლებლელთა ახალი ორგანიზაციის წევრად“. მთავრობა მასწავლებლებს დათხოვნით დაემუქრა, შემდგომ კი ერთი თვით დახურა ყველა სკოლა. მასწავლებლებმა გაკვეთილების სახლებში ჩატარება დაიწყეს. მიუხედავად მკაცრი ცენზურისა, ცნობები წინააღმ-

დეგობის შესახებ მთელს ქვეყანაში გავრცელდა. მთავრობის მისამართით ათი ათასობით საპროტესტო წერილი იქნა გაგზავნილი.

მას შემდეგ, რაც მასწავლებლები მუქარებს არ შეუშინდნენ, დაახლოებით ათასამდე მამაკაცი მასწავლებელი დაპატიმრეს და საკონცენტრაციო ბანაკებში გააგზავნეს, სადაც ისინი დაშინების მეთოდით, წამებითა და შიმშილით ცდილობდნენ გაეტეხათ.

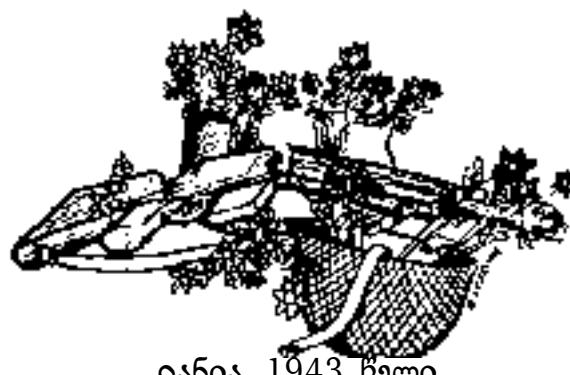
სკოლები კვლავ გაიხსნა. მასწავლებლები მოუთხრობდნენ მოწაფეებს თავიანთი პროტესტის შესახებ ახალ ორგანიზაციაში გაწევრიანებაზე, ესაუბრებოდნენ იმ მოვალეობაზე, რომელიც თითოეულ ადამიანს გააჩნია საკუთარი სინდისის წინაშე. გავრცელდა ჭორები, რომ თუკი მასწავლებლები არ დაემორჩილებოდნენ ფაშისტების მოთხოვნას, დაჭერილ ნაწილს დახვრეტდნენ. ეს იყო რთული გამოცდა თავისუფლებაში მყოფი მასწავლებლებისათვის. . .

დიდი შინაგანი ბრძოლის შემდეგ ისინი მაინც ერთგული დარჩნენ თავიანთი პრინციპებისა. რის შემდგომაც დაპატიმრებული მასწავლებლები ჩრდილოეთ ნორვეგიაში გადაიყვანეს და აიძულებდნენ სიცოცხლისათვის საშიში სამუშაოს შესრულებას.

მაგრამ ტანჯვამ ვერ გატეხა წინააღმდეგობის მონაწილენი, პირიქით, უფრო განამტკიცა ეს მოძრაობა და დიდი პრობლემებიც შეუქმნა კისლინგის რეჟიმს. ერთხელ, ოსლოს ახლოს მდებარე სკოლის მონახულებისას, კისლინგი ისე გაცხარდა და ისე ხმამაღლა უყვიროდა მასწავლებლებს, რომ მისი ხმა სკოლის ეზოშიც კი ისმოდა: “თქვენ ხართ ყველაფერში დამაშავენი, სწორედ თქვენ ჩამიშალეთ ყველაფერი!” მოსახლეობის მხრიდან კიდევ უფრო დიდი წინააღმდეგობის გაწევის შიშით კისლინგმა რვა თვეში გამოუშვა დაპატიმრებული მასწავლებლები.

კისლინგის მცდელობა მასწავლებელთა ახალი ორგანიზაციის შექმნის თაობაზე კრახით დასრულდა და სკოლები ვერ გახადა

ფაშისტური იდეების პროპაგანდის ტრიბუნად. შემდგომში, “კორპორატიული სახელმწიფოს” შექმნის მცდელობისას, კისლინგი კიდევ უფრო დიდ პრობლემებს გადააწყდა და საბოლოოდ, გიტლერმა უბრძანა უარი ეთქვა ამგვარ გეგმაზე.

Alternatives Non Violentes

დანია, 1943 წლი

მეორე მსოფლიო ომის დროს ებრაელი მოსახლეობის დასაცავად დანიის მეფემ და მისმა ოჯახმა არაძლადობრივი წინააღმდეგობის მეთოდი გამოიყენა. თურმე, როდესაც ნაცისტებს სურდათ ებრაელთათვის გეტო შეექმნათ და თითოეულ მათგანს ყვითელი ვარსკვლავის ტარება მოსთხოვეს, დანიის მეფეს უთქვმს: “თუკი ფაშისტები მოითხოვენ, რომ დანიაში ებრაელებმა ამოსაცნობი ყვითელი ვარსკვლავები ატარონ, სამეფო ოჯახიც მკერდს დავიმშვენებთ ამ ვარსკვლავით, როგორც უმაღლესი ჯილდოთი”.

1943 წელს, მეფემ არჩევნებში ხმათა 95% მიიღო და ნაცისტების კანდიდატს აჯობა. ამას მოჰყვა ნაცისტებთან თანამშრომლობაზე უარის თქმის საყოველთაო კამპანია, ბოიკოტი, ნაცისტური კანონმდებლობის დაუმორჩილებლობა. ეს მეთოდები წარმატებით ხორციელდებოდა დაახლოებით ორი წლის მანძილზე, მანამ, ვიდრე ბრიტანელი აგენტები ძალადობის პროვოცირებას მოახდენდნენ. ამან, გერმანელ ნაცისტებს საშუალება მისცა ძალა გამოეყენებინათ, მაგრამ მიუხედავად ამისა, არაძლადობრივმა დაუმორჩილებლობამ დანიაში მრავალი ებრაელი სიკვდილს გადაარჩინა.

კრიზისის პროცესი

ამა წლის 1-4 დეკემბერს კონფლიქტებისა და მოლაპარაკებების საერთაშორისო კვლევითი ცენტრის თანამშრომელთა მორიგი სამუშაო გასვლა იყო ქალაქ გორში. გორში ჩვენი ვიზიტი არ არის პირველი, ამჯერად ტრენინგ-სემინარი ამ ქალაქში არსებულ არასამთავრობო ორგანიზაციის წარმომადგენლებს ჩაუტარდათ. ტრენინგი მიმდინარეობდა ტურისტულ ცენტრ „ტონთიო“-ს ბაზაზე. აქვე აღვნიშნავდი, რომ ამ ტრენინგში მონაწილეობდნენ ის ადამიანებიც, რომელთაც წინა ტრენინგში უკვე მიეღოთ მონაწილეობა. მეორე ტრენინგზე დასწრება, მათივე სიტყვებით, პირველყოვლისა, კონფლიქტის თემის, მისი შესწავლით და დარეგულირების მეთოდით დაინტერესებამ გააპირობა.

ერთმანეთის გაცნობის შემდეგ, ტრენინგის თემისა და სპეციფიკის მიმოხილვას ერთ-ერთი მონაწილის რეპლიკა მოჰყვა: „ასჯერ გაგრილს ერთხელ ნანახი სჯობსო.“ და ტრენინგიც დაიწყო. . .

მუშაობა თავიდანვე საინტერესოდ წარიმართა. პირველივე დღემ ცხადყო ჯგუფის აქტიურობა და პროცესში ჩართულობა. ყოველი მონაწილე ცდილობდა მაქსიმალურად ამომწურავად გაეგო და გაეთავისებინა მიწოდებული მასალა. დავალებებს, რომლებიც მათ ეძლეოდათ, მართლაც კარგად ასრულებდნენ, რამაც, ამავე

დროს, განაპირობა ჩვენს მიერ შეთავაზებული და მიწოდებული საკითხების უფრო ღრმა და საფუძვლიანი გაანალიზება.

უკუკავშირისას მონაწილეებმა აღნიშნეს, რომ თუკი დასაწყისში ის დრო, რაც გამოყოფილი იყო ტრენინგისათვის მათ ხანგრძლივად მოეჩვენათ, დასასრულს – არ აღმოჩნდა საკმარისი. გვთხოვეს, მომავლისათვის გაგვეთვალისწინებინა და გაგვეგრძელებინა მათთან ამ მიმართულებით მუშაობა. ასევე, უკუკავშირის დროს, გამოითქვა მრავალი მოსაზრება იმის თაობაზე, თუ რა მოეწონათ და რა იყო თითოეული მათვანისათვის ყველაზე საინტერესო. „აქმდე, კონფლიქტს სხვა კუთხით აღვიქვამდი, ასეთ შემთხვევებში აუცილებელ პირობად მივიჩნევდი ან თავად ჩავრეულიყავი, ან რჩევა-დარიგება მაინც მიმეცა იმ ადამიანისათვის ვინც ჩართუ-

ლი იყო მასში. მხოლოდ ამ ტრენინგის შემდეგ შევძლი შემეზედა კონფლიქტისათვის ზემოდან;” “ჩვენ, ტრენინგში, ფაქტურად ცხოვრება გავითამაშეთ და ამ თამაშში თვალნათლივ დავინახე, თუ რამდენად ადვილია კონფლიქტის ესკალაცია, რა მნიშვნელოვანია მისი დეესკალაცია და ამასთანავე, თურმე რამდენი გზა, საშუალება

არსებობს კონფლიქტის დასარეგულირებლად, მოსაწესრიგებლად;” “ამ ტრენინგის შემდეგ მე გამიადვილდება მეორე, მოწინააღმდეგე მხარის გაგება.” “ვისწავლე, როგორ გავითვალისწინო და ვაღიარო სხვისი სუბიექტური რეალობა”.

* * *

9-დან 13 დეკემბრის ჩათვლით, კი ჩვენს ცენტრში კიდევ ერთი ტრენინგ-სემინარი, ამჯერად ტრენერების მოსამზადებელი ტრენინგი მიმდინარეობდა, თემა - ფასილიტატორობა. ამგვარი ტრენინგი პირველად ჩატარდა კონფლიქტებისა და მოლაპარაკებების საერთაშორისო კვლევით ცენტრში. ტრენინგისათვის მოწვეულ იყვნენ ადამიანები, რომელთაც უკვე გავლილი ჰქონდათ კონფლიქტების მოგვარების სწავლების პროგრამა, თავად ჰქონდათ დიდი სურვილი მიეღოთ მონაწილეობა ამ ტრენინგში და რომელთაც ამასთანავე გამოავლინეს ტრენერობისათვის აუცილებელი უნარ-ჩვევები, თვისებები. ტრენინგში მონაწილეობა მიიღო 22-მა ადამიანმა, ყველას გადაეცა სერთიფიკატი. მონაწილეები იყვნენ არა მხოლოდ თბილისიდან, არამედ საქართველოს სხვადასხვა ქალაქებიდან: გორიდან, ქუთაისიდან, ზუგდიდიდან.

ტრენინგი რამდენიმე ეტაპად არის დაყოფილი. ამჯერად ჩატარდა ხუთდღიანი ინტენსიური სწავლების ტრენინგი, ხოლო შემდგომისათვის კიდევ სამი თითოდღიანი შეხვედრა არის დაგეგმილი, სადაც მოხდება უკვე მიღებული ცოდნის, პრაქტიკული ჩვევების გაღრმავება-გაანალიზება.

პროექტი დაფინანსებულია IREX-ისა და USAED-ის მიერ.

კრიტიკა და მისი აღქმა

კრიტიკა

1. ვიდრე ვინმეს გააკრიტიკებდეთ, დაფიქრდით და შეეცადეთ გაიხსენოთ ის, რასაც აფასებთ და რაც მოგწონთ ამ ადამიანში. კრიტიკას მიმართეთ ადამიანში დადებითი ცვლილებების გამოსაწვევად და არა სამაგიეროს გადახდის ან შეურაცყოფის მიყენების მიზნით.
2. გააკრიტიკეთ პირისპირ და ერიდეთ კრიტიკას საზოგადოებაში.
3. შეეცადეთ თქვენი კრიტიკა იყოს მოკლე, ზუსტი და კონსტრუქტიული. (ე.გ. არა მხოლოდ მიუთითოთ შეცდომებზე, არამედ შესთავაზოთ ისეთი ქმედება, რომელიც შესაფერისი იქნებოდა და უკეთესობისაკენ შეცვლიდა სიტუაციას. დაუსაბუთეთ თუ რატომ მიგაჩნიათ ასე).
4. თუკი აღელვებული ხართ, შეეცადეთ ინფორმაცია ემოციური დატვირთვის გარეშე გადასცეთ.
5. შეამოწმეთ, დარწმუნდით, რომ ზუსტად გამოხატეთ თქვენი აზრები; ფურადლებით მოგისმენეს?

კრიტიკის აღწერა

1. როდესაც გაკრიტიკებენ, გახსოვდეთ, რომ ეს არც პირველია და არც უკანასკნელი. შეეცადეთ კრიტიკა გულთან ახლოს არ მიიტანოთ (“აი, ისევ ყველაფერი ცუდად გავაკეთე”). მეორე მხრივ, შეეცადეთ არ დაიკავოთ თავდაცვითი პოზიცია. ეცადეთ, ზეღმიწევნით ნათლად აღიქვათ თქმული.
2. სთხოვეთ, განვიძარტონ. ეს თქვენ დაგეხმარებათ გაიგოთ და სხვას დაეხმარება ზუსტად გამოთქვას თავისი სათქმელი. ასეთი შეკითხვები და განმარტებები საშუალებას იძლევა კრიტიკა კონსტრუქტიულ დონეზე წარიმართოს.
3. შეეცადეთ სიბრაზის გარეშე აღიქვათ კრიტიკა და თუკი მიგაჩნიათ, რომ კრიტიკის გარკვეული ნაწილი უსამართლოა, თქვენ უფლება გაქვთ არ მიიღოთ იგი, ეჭვი შეიტანოთ მასში, გნებავთ ნუ უპასუხებთ მაშინვე და მხოლოდ გარკვეული დროის შემდეგ დაუბრუნდით ამ საკითხს.
4. ერთად განიხილეთ თუ რა შეიძლება შეცვალოთ შექმნილ ვითარებაში.
5. რაც უფრო ხშირად განეწყობით კრიტიკის დადებითად აღსაქმელად, მით უფრო იოლად გამოგივათ ეს.

პროგრამაში მუშაობენ:

გილიგი ხუციშვილი - პროფესორი, ფილოსოფიის მეცნიერებათა დოქტორი, კონფლიქტებისა და მოლაპარაკებების საერთაშორისო კვლევითი ცენტრის დამაარსებელი და დირექტორი, პროგრამის ხელმძღვანელი.

გაგა ნიშარაძე - ფიქტოლოგის მეცნიერებათა კანდიდატი, ფიქტოლოგიური მონიტორინგის ჯგუფის ხელმძღვანელი

დალი გარებაშვილი - ფიქტოლოგის მეცნიერებათა კანდიდატი, ფიქტოლოგიური მონიტორინგის ჯგუფის წევრი

რუსულან მუგილობაძე - ფიქტოლოგის მეცნიერებათა კანდიდატი, ფიქტოლოგიური მონიტორინგის ჯგუფის წევრი

თინა ასათიანი - სოციალური ფიქტოლოგი, ფასილიტატორი, ფასილიტატორთა ჯგუფის ხელმძღვანელი.

გაია რაჭმაძე - სოციალური ფიქტოლოგი, ფასილიტატორი.

ლია (ხათუნა) სანიპირო - სოციალური ფიქტოლოგი, ფასილიტატორი

მანანა დარჯანიძე - სარედაქციო ჯგუფის ხელმძღვანელი, უკრნალისტი

დეა დადუა - რედაქტორი, ფილოლოგი

არჩილ ხიდეშვილი - კომპიუტერული უზრუნველყოფა